

Preek zondag 22 augustus 2021, Blessum

Lezingen: 2 Koningen 4: 42-44 en Johannes 6: 41-59

Beeld : "Zweedse broden" door Henk Chabot, 1945

Het knettert flink daar in de synagoge van Kafernaum. En om er nog maar een schepje bovenop te doen, introduceert Johannes vandaag nog maar eens een nieuwe groep gesprekspartners en een nieuw woord. Of nieuw....eigenlijk juist niet.

Maar eerst die groep: Joudaioi, Judeeërs. In de gebruikelijke vertalingen meestal Joden genoemd, met alle mogelijke ongewenste, want vaak kwalijke associaties. Maar Johannes denkt vooral aan de godsdienstige leiders, de vrome elite uit het Judese, de wetsgetrouwen voor wie er niets boven strikte Thora-observantie gaat. Opmerkelijk is het wel dat zij hier ten tonele verschijnen, want we zitten hartje Galilea. En in de ogen van die Judeeërs was dat zo ongeveer het andere uiterste van het religieuze spectrum: het Galilea der heidenen, waar het volk in het duister rondwaalt. Dus wat zij daar nu precies doen, die Judeeërs is niet geheel duidelijk, ze raken wel in debat met Jezus. Wellicht als opmaat voor wat komen gaat.

Maar met die Judeeërs introduceert Johannes ook een klassiek bijbels woord: morren, of zoals de Statenvertalers het zo fantastisch zeiden: murmureren. Daar hoor je dat half binnensmondse, ondergrondse gemompel van onvrede en afkeuring in doorklinken. Zeg het maar eens een paar keer achter elkaar Murmureren, een woord dat regelrecht uit het oude woestijnverhaal van Israel komt aanwaaien. En daarmee is het het tweede begrip uit die oude verhaaltraditie: naast het veelvuldig genoemde manna, dat dagelijks goedje uit de hemel, niet geschikt om op te potten, het wilde gedeeld en gegeten worden. Net zoals aan het begin van dit hoofdstuk: brood dat gedeeld wilde worden, als een echo van dat oude profetenverhaal, en zoals verbeeld door die Rotterdamse kunstenaar aan het einde van de oorlog: broden uit Zweden, om gedeeld te worden.

Maar murmureren dus . Zoals eens door het morrende volk tegen Mozes en Aharon, nu tegen Jezus. Daar klinkt altijd , vooral, een gebrek aan vertrouwen in door: hoe kan iemand waarvan wij zelf de familie kennen, zijn vader en moeder, hoe kan zo iemand dan als brood uit de hemel zijn neergedaald? ! Maar vanaf het allereerste begin van zijn boek heeft Johannes al duidelijk proberen te maken dat hier een mens van vlees en bloed zozeer van God vervuld is, dat hij Hem als zijn bron , zijn eigenlijke afkomst beschouwt. Weergegeven daarom telkens in die intieme verhouding van vader en zoon.

Maar goed, vanaf de eerste woorden van onze lezing neemt dat gemor en gemakker dus fors toe. En je kunt je ook niet helemaal aan de indruk onttrekken dat er van de kant van Jezus ook van enige provocatie sprake is. Wat te denken van deze: "Degenen die in de woestijn het manna hebben gegeten, jullie vadersen zoals jullie zeggen: ze zijn allemaal gestorven.

(Daarmee is hun verhaal geschiedenis geworden). Maar wie nu eet van het brood des levens, het levende brood dat uit de hemel daalt, zal niet sterven." Kijk, dat is dus tegen het zere been. Dat manna uit het woestijnverhaal was en is voor Israel ook altijd beeld voor de Thora. En dat is toch het levenwekkende woord van de Eeuwige?! Wat gebeurt er hier?

Was dat morren, dat murmureren destijds gericht tegen het leiderschap van Mozes, nu ,hier keert het zich tegen dat van Jezus, midden in de woestijn die Rome heet. Maar hier raken we aan het geheim van dit Evangelie. Nogmaals, vanaf de eerste regels is de gedachte deze: een mens van vlees en bloed- en dat is Jezus- kan zo diep van de wil van God doordrongen zijn dat zijn of haar leven volledig door dat fundament gemotiveerd en gedragen wordt. En dat heet dan in die eerste regels: het woord is vlees geworden. Doorvertaald naar de discussie waarin wij hier verzeild zijn geraakt, als lezend, wil dat in de kern zeggen: wie in Jezus vertrouwen heeft, behoudt het volle leven, want Hij is het brood van het leven, het ware manna, de Thora is vlees en bloed. Dat brood, deze Messias, is het levende en uit de hemel neerdalende brood, dat leven verzekert tot in de komende wereldtijd. Dat zijn nogal woorden, maar alsof het allemaal nog niet genoeg is, zien we Johannes Jezus er nog een schepje bovenop laten doen. Olie op het vuur, zo u wilt.

En ik denk zomaar, dat ook wij die beelden lastig vinden. Ik bedoel dit: het beeld verschuift van brood naar vlees, vlees en bloed.

Als je niet eet van het vlees van de menszoon en niet van zijn bloed drinkt.....

Een van de aantijgingen die tegen de jonge messiaanse gemeente werd ingebracht van buitenaf, was dat zij bij hun wekelijkse samenkomsten een kannibalistisch ritueel voltrokken. En wees eens eerlijk, als zonet genoemde woorden onbeschermd op straat zouden komen te liggen, dan kun je je daar ook nog wel iets bij voorstellen. Wat gebeurt daar eigenlijk, wat doen die mensen? En laster gaat zomaar als een lopend vuurtje.

Los daar nog van: in de oren van zijn vrome Judese opposanten was deze taal een flagrante schending van de Joodse spijswetten: bloed drinken? Onbestaanbaar, godslasterlijk, want bloed bevat het leven.....

Het is ongemakkelijke beeldtaal, toen en nu. Dat moge duidelijk zijn. En het wordt ook nog eens eindeloos herhaald! Ik begrijp die moeite. Al kennen wij zoets ook nog wel in onze eigen beeldtaal: Hé, als iemand zijn liefde en genegenheid verklaart met te zeggen: "Ik kan je wel opvreten!". Eh....Jezus biedt zich daar hier voor aan.....

Maar er is meer. Ik stipte het vorige week ook al even aan. Johannes kent dus geen instellingsverhaal rond het zgn. Avondmaal. Maar de woorden waar we het nu over hebben, komen daar wel heel dichtbij in de buurt. En zijn ook heel vaak op die manier verstaan en uitgelegd. Met alle theologische constructies van dien, ,over hoe dat nu zit met dat brood en die wijn, met dat lichaam en bloed van Christus. Maar zò gezegd nemen we, bijna, of helemaal ongemerkt, wel een wissel. En wel deze: binnen het kader van de eucharistie, het

avondmaal, spreken we, in navolging van Paulus en de synoptische evangeliën van 'lichaam en bloed'. Dit is mijn lichaam---voor jullie gegeven.

Maar Johannes legt een ander accent. Niet lichaam.....maar , in onze oren veel plastischer: vlees. Tenminste.....in zijn Grieks. Sarx, staat daar dan: vlees. Maar het heeft er alle schijn van dat dat beeld in moderne oren zo afstotend, onpasselijk en ontoegankelijk klinkt dat bijvoorbeeld de Nieuwe Bijbelvertaling wel met 'lichaam' vertaald. Alleen heeft het Grieks daar wel een ander woord voor, dat de meesten van ons overigens ook wel kennen: soma. En dat kennen we uit een woord als psycho-somatische klachten: wat ergens tussen de oren, in onze psyche begint, vertaalt zich door naar lichamelijke klachten: maagzweren en zo. Ik hamer door nu zo op door, omdat ik denk dat je we onszelf hiermee op een dwaalspoor zetten. Ik zal dat proberen uit te leggen. De door velen tegenwoordig verguisde dogmatiek spreekt in dit verband van incarnatie: letterlijk vleeswording. Maar dat noemen we tegenwoordig maar liever menswording. Het woord is niet langer vlees geworden, maar mens. Klinkt toch wel zo mooi? Wat is daar nu mis mee?

Nou mis.....als je zegt 'het woord is mens geworden' dan zegt dat nog niet zoveel over dat menszijn. Sterker nog, als het dan toch gaat over een goddelijke menswording ,dan ligt de godmens, oftewel de supermens zomaar op de loer. En het zal niet voor de eerste keer zijn als er zo naar Jezus wordt gekeken: onze grote held, Superman.

Ho! Wacht even!, springt Johannes dan op: "Ik heb gezegd: het woord is vlees geworden"! Nou, misschien moet ik jullie op dit moment naar even meenemen naar het oude slagersbedrijf van mijn opa. Daar hing, toen ik nog een klein jochie was, het karkas van een geslachte koe, voorvoet of achterhand, of een half varken, gewoon in de winkel en het gewenste stukje vlees werd ter plekke uitgesneden. Dat karkas verbeeldde op datzelfde moment ook iets van vergankelijkheid en dus kwetsbaarheid. Ook van het menselijk leven met zijn begrenzingen, zijn pijn en zijn....kwetsbaarheid. Zeg je, zoals Johannes, vervolgens dat het woord 'vlees ' is geworden, dan materialiseert zich dat woord dus binnen die menselijke grenzen: het is geleefd, het kreeg handen en voeten, het werd een adem, een hart en ziel, oftewel: vlees en bloed. Waar bloed staat voor 'leven', staat vlees voor kwetsbaarheid.

Maar dat zijn we dus kwijtgeraakt. Bij de slager, voor zover die nog bestaan, zie je geen hele of halve koe meer hangen .Het meeste vlees dat we kopen is keurig voorverpakt, je zou nog eens op nare gedachten komen..... En voor het overige gaan er al volop burgers en filetlapjes over de toonbank waar geen kip of koe meer aan te pas komt: die heten dan ook veelzeggend 'vleesvervangers'. En dan gaat het vervolgens over de vegetarische slager. Niets tegen vegetariërs, maar dat ik vind zo bespottelijke uitdrukking. Goed...terug naar Johannes.

Die houdt dus vol: het woord is 'vlees' geworden: geen ongenaakbaar, onaantastbaar supermens, maar ingegaan in de kwetsbaarheid van het menselijkheid bestaan. De levende God, noemt Jezus daarom ook in dit verband: geen verheven, veilig oerprincipe, maar één

die betrokken mee-leeft en aangepakt en gegeten wil worden, vlees en bloed. Het gaat dus allemaal niet buiten mijn verhaal , mijn driften, mijn angsten, mijn hopen en vrezen, mijn leven om. Juist daar hecht het woord van God zich aan mij, aan ons. Het is 'vlees'geworden.

Toegegeven, ongemakkelijke beelden en Jezus lijkt de provocatie ook niet te schuwen met die plastische woordkeus. Het gaat uiteindelijk allemaal om wederzijdse betrokkenheid. De Messias met heel zijn ziel en zaligheid, vlees en bloed betrokken bij, verbonden met ons....en wij...wij worden opgeroepen en uitgedaagd tot een volledige identificatie met dat kwetsbare bestaan van Jezus, een onvoorwaardelijke navolging van de weg die Hij gaat. Dat bedoelt het Evangelie wanneer het zegt: 'Wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, blijft met Mij en ik met hem verbonden". Amen